

УДК 141.201

І. А. Мельничук,
кандидат історичних наук, доцент
(Житомирський національний агроєкологічний університет);
О. Ю. Мельничук,
асистент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

**РОЛЬ І ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ПОЛІТИЧНОЇ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕЛІТИ
В УМОВАХ РЕАЛЬНОСТІ, ЩО ЗМІНЮЄТЬСЯ:
АДЕКВАТНА ВІДПОВІДЬ НА ГЛОБАЛЬНІ ЗАГРОЗИ І ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Стаття присвячена адекватній відповіді з боку політичної і інтелектуальної еліти на нові загрози і виклики, які чекають людство в ХХІ ст. Аналізується низка нових викликів, що, на думку авторів, постають сьогодні перед світом загалом і Україною, зокрема. Пропонуються можливі шляхи вирішення найбільш гострих проблем, в тому числі в галузі освіти та виховання нових поколінь.

Про глобальні загрози і, за термінологією Організації Об'єднаних націй, "нові виклики" ХХІ століття написано і висловлено досить багато. Причому думки і висновки авторитетних політиків, учених і галузевих фахівців-практиків, їх погляди на комплекс нових проблем людства носять суперечливий характер і часто вкрай категоричні. Наукова та професійна дискусія з даної проблематики вийшла за межі аналітичних центрів та фахових видань, викликавши широкий суспільний резонанс. Незважаючи на іноді поляриність думок та висновків, спеціалісти сходяться в одному: нові проблеми є, і вони реальні "тут і тепер". Низка викликів, що в ХХ столітті мали латентний або вирішуваний характер, переросли в реальні загрози для нормального функціонування складної і уразливої системи біосцієнозу і Землі загалом.

Виділимо, на наш погляд, найбільш глобальні з них, а також відзначимо авторів, що роздумували над проблемою і публікувалися з цієї тематики.

Природно, дана проблематика не залишена без уваги науковою громадськістю. У кожній з позначених нижче тем утвердились вітчизняні і зарубіжні авторитети. Про глобальні загрози і виклики досить багато пишуть українські вчені: В. Семиноженко, І. Грабар, П. Саух, Ю. Пахомов [1], Д. Зеркалов [2], В. Горбулін [3], Ю. Маломуж [4]; російські вчені В. Дергачов [5], А. Богданова [6], А. Малашенко [7], І. Іванов [8], В. Кузнецов [9]; написані дисертації і підручники Р. Гарасва [10], Д. Чуєва [11], С. КОРТУНОВА [12]. Варто безумовно згадати і про відомі роботи зарубіжних авторів: "Велика шахівниця" З. Бжезінського [13], "Глобальне потепління" Майкла Спектера [14], праці фахівця з азійських культурно-релігійних проблем Джалал Діні [15] та ін. [16; 17].

І найголовніше, що міжнародна спільнота в особі ООН прекрасно усвідомлює ці загрози і реагує на них шляхом ухвалення спеціальних резолюцій. У 2002 році була прийнята найбільш значима з них: "Про реагування на глобальні загрози і виклики" [18].

Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб, по змозі повно і, водночас, стисло окреслити перелік, зміст та характер викликів та загроз, що постали перед людством у ХХІ столітті, виокремити ряд нових, з нашої точки зору, проблем і викликів, а також запропонувати деякі можливі шляхи їх вирішення або, принаймні, послаблення.

І. Загрози, характер яких відомий

1. Порушення/руйнування екосистемного балансу планети загалом і України зокрема, внаслідок діяльності людини;

2. Неминуче, на думку низки авторів, зіткнення цивілізацій. Йдеться про два вектори напруженості:

– світоглядне та ідеологічне протистояння ісламського світу (1,2 млрд. чол.) та євро-американського християнського економіко-політичного конгломерату (близько. 1 млрд. чол.);

– економічне протистояння нових азійських промислово-фінансових гігантів на чолі з конфуціансько-буддистським Китаєм (1,5 млрд. чол.) та євро-американського центру сили.

3. Загроза вичерпаності природних ресурсів, насамперед прісної води. Різке збільшення середньорічної температури у ряді регіонів планети, кількості та тривалості засух поставили вже сьогодні під загрозу виживання близько 1,2 млрд. чол. Ця загроза пов'язана з іншою: промислове виробництво безповоротно вилучає з природи воду як найважливіший технологічний продукт: на виплавку тони сталі потрібно 8 тон прісної води, тони алюмінію – 20 тон. З ресурсами паливно-енергетичного сектору становище також досить серйозне, але поки не критичне (з огляду на нещодавно відкриті бразильські, азійські та європейські шельфові родовища нафти і газу).

4. Загроза глобальних техногенних катастроф. Трагедію із загибеллю людей і розливом нафти в Мексиканській затоці вже сьогодні називають другим Чорнобилем.

5. Загроза масштабних стихійних лих внаслідок потепління клімату. Фахівці стверджують, що середньорічна температура Землі підвищилася незначно (не більше, як на півтора градуси), проте це явище спричинило різкий стрибок у силі та частоті ураганів і повеней. На всіх континентах відзначені, поряд з "плановими", сезонними циклонами, і раптові, "позапланові": Європу і Америку, Австралію і Азію щорік атакують потужні засухи, зливи і штормові вітри, які мимоволі змушують замислитися про кару Господню. Не дивно, що в масовій свідомості і навколонуковій літературі міцно утвердився багатоваріантний сценарій Апокаліпсису.

За даними О. Кокоріна, координатора програми "Клімат і енергетика" Всесвітнього фонду дикої природи (Росія) кількість стихійних лих "у наступні 15 років збільшиться вдвічі і так далі за принципом геометричної прогресії" [19: 84]. Він також зазначає, що "смуга частих засух протягнеться від Португалії до західного краю Китаю, зачепить і південні райони України і Росії" [19]. Провідні кліматологи світу Марк Лінас, лауреат премії Британської академії наук, та Тер'є Бернстен, провідний фахівець Центру міжнародних досліджень клімату та навколишнього середовища (Норвегія), вважають, що, оскільки до кінця століття рівень Світового океану підвищиться на 50-100 см, необхідність в переселенні сотень мільйонів людей із низинних місцевостей, дельт річок і тихоокеанських островів "поставить перед людством проблему перерозподілу територій, і вже тепер ведуться розробки різних варіантів карт заселення світу" [19].

6. Загроза спонтанного виникнення глобальної, у тому числі ядерної війни. Напівофіційне "розповзання" військових ядерних технологій, поява нових можливостей у зростаючих економіках низьки країн зберігає актуальність "Маніфесту Рассела – Ейнштейна".

7. Загроза зникнення національної ідентифікації і самоідентифікації не лише сотень малих, але і системних, у цивілізаційному аспекті, етносів внаслідок глобалізаційних тенденцій, які суттєво посилюються. Сучасний світ передбачає вільне перетікання робочої сили, капіталів і послуг. Посиленням прикордонного контролю, візового режиму і створенням "фільтраційних зон" цей процес не зупинити: кордони у їх теперішньому вигляді, на наш погляд, неминуче відідруть. Глобальні інформаційні мережі і міграція лише підсилюють мультинаціональність та мультикультурність навіть таких стовпів консерватизму, як Європа або католицька частина обох Америк.

8. Загроза демографічного тиску на планету, про яку так багато говорили з часів Мальтуса, на наш погляд, значною мірою знята (відсунута внаслідок інтенсифікації виробництва і появи нових технологій в аграрному секторі, а також усе більш реальної допомозі сільському господарству з боку селекціонерів і біотехнологів). Мальтузіанці писали про "критичні 8 млрд. населення", але планета вже з сьогоднішніми можливостями може витримати і 20, проблема лише в нерівномірному розподілі запасів їжі. На всіх без виключення континентах є значний резерв слабо розвиненої та малозаселеної території, існують і ресурси для їх освоєння. Не випадково Китай вже сьогодні реалізує масштабний проект переселення на північні території 19-20 млн. чол. з прибережної, перенаселеної зони, яка, до того ж, знаходиться під постійною загрозою природних катастроф. Для цих людей в раніше суворій пустинній місцевості вже зведені нові міста, прокладені шляхи і, за допомогою повороту русел річок, створені запаси водних ресурсів. В перспективі проект має вийти на цифру у 200 мільйонів переселенців, сконцентрованих навколо нових родовищ корисних копалин та водних резервуарів.

Ми додали б до цього списку загроз, над вирішенням яких більшою чи меншою мірою активно працює сьогодні людство, також **низьку нових**, що актуалізувалися буквально в останні роки. Фаза латентного накопичення негативних чинників цих проблем завершена, і сьогодні вони стали зрозумілими і філософу, що володіє синтетичним мисленням, методами узагальнення, і політологу або історику, що схильні до аналітики, і певній кількості найбільш далекоглядних представників політичної еліти.

II. Загрози, що, на думку авторів, чітко окреслилися останнім часом

1. Загроза фінансового колапсу світової економіки. Загальновідомо, що Сполучені Штати і нині є найпотужнішою економікою в світі: близько половини світового виробництва зосереджено в цій країні, і 80% світового капіталу – американські. Проте ця країна водночас є найбільшим боржником з "перегрітою" економікою, орієнтованою на безупинне масове споживання кінцевого продукту, яка перманентно потерпає від тиску віртуальних грошей. Один лише Китай, без будь-якої допомоги ззовні, може у будь-який момент обрушити цей колос, просто кинувши на ринок свій трильйон доларів накопичень. Долар, основна світова валюта, настільки слабо забезпечений реальним товаром, і його так багато (та безупинно друкується ще), що загроза фінансової кризи стає щоденною і неминучою. На наш погляд, за відсутності реакції з боку політичної еліти провідних економік світу, економічні та фінансові кризи частішатимуть і ставатимуть глибшими, болючішими та тривалішими. В таких умовах можуть не витримати слабкі та вразливі (через низьку диверсифікацію виробництва)

ланки в ланцюзі тісно переплетених економік світу (до яких автори відносять і Україну), і тоді кризові явища останніх років, дуже можливо, світовою економічною спільнотою будуть сприйматися лише як період відносного неспокою.

Проте залишимо це питання для обговорення економістам та верхівці політичної і фінансової еліти, обмежившись лише постановкою проблеми. Тим паче, що варіанти вирішення вже пропонуються. Нам відомі принаймні два з них: введення в найближчій перспективі нової, штучно створеної світової валюти під гарантії міжнародного забезпечення (автор пропозиції – відомий фінансист Джордж Сорос) або переорієнтація світової економіки на стабільний та дедалі більш впливовий китайський юань (пропозиція провідних азійських бірж та Організації Азіатсько-Тихоокеанського співробітництва).

На наш погляд, найбільш системною, і, на жаль, невідвратною, є загроза іншого роду. На ній ми зупинимося більш детально.

2. Загроза переродження людини і людства, зміна їх глибинної суті і призначення. Причому для фахівців – філософів, психологів, соціологів, психіатрів результат цього переродження неясний; як неясний і його характер: поки що бракує даних, не накопичені кількісні і якісні масиви експериментальних досліджень для того, щоб зрозуміти, в якому напрямку сумарно іде розвиток людства – до прогресу, чи навпаки, переважно до регресу. Проте вже сьогодні зрозуміло, що у жодному випадку це не безвихідь/застій, як вважали ще десять років тому деякі науковці, адепти песимістичного сценарію людської еволюції. Автори не є прихильниками такого сценарію розвитку людини, адже з історичної та біологічної точок зору людство знаходиться поки на стадії "підліткового віку" і шлях, пунктирно намічений природою, згідно з логікою будь-якого розвитку, ще довгий (адже базові історичні віхи людства – виникнення абстрактного мислення, духовного життя, родової пам'яті та писемної історії, релігії, мистецтва та науки вмістилися у незначний з еволюційної, цивілізаційної та історичної точок зору проміжок часу з кінця мезоліту (приблизно 10 тис. років до н.е.) до наших днів.

Розглянемо принципову суть загрози такого роду.

У науковому середовищі загально визнаним є факт про вступ людства в постіндустріальну фазу розвитку. Це підкріплюється фактичним станом справ: лише 40% світової економіки зараз припадає на сферу виробництва, інші 60% розподіляються нерівними частками між сферами інформації, послуг, розваг та туризму. Діти зростають у надзвичайно потужному полі безсистемної on-line інформації. За обсягом засвоєного фактажу (підкреслимо, не знань), що прийшов з різних джерел (ЗМІ, Інтернет, соціум, освіта), школяр молодших класів далеко перевершив не лише античних класиків, але і професуру Нового часу.

На цьому фоні спостерігається явна криза системи освіти як в Європі, так і в Америці та Японії. Політична еліта, що нестримно змінюється, виявилася не готовою до викликів реальності: якісний фахівець вузького профілю опинився в цій реальності зайвим ще 30 років тому. Щороку відмирають десятки потрібних ще вчора професій, на зміну приходять нові і незвичайні: конфліктолог, соціальний психолог, біотехнолог та біоінженер, інноваційний маркетолог, ландшафтний дизайнер і так далі.

Швидкими темпами девальвуються і дипломи фахівців вузького профілю, натомість ринок праці потребує все більшої кількості підготовлених людей у "межових" сферах різних галузей знань: біохіміків, політологів, медичних і виробничих психологів, фізико-хіміків, генних інженерів, системних менеджерів і аналітиків, комп'ютерних графіків і так далі.

Політична, наукова і освітня еліта Європи намагається відреагувати на цей виклик у міру сил і можливостей: прийнята Болонська декларація реформування системи європейської вищої освіти, однією з вимог якої є "накопичення знань впродовж усього життя" шляхом збирання так званих кредитів. Болонський протокол підписали практично всі європейські держави, в тому числі і Україна. Проте приживається ця система з великими труднощами, зважаючи на очевидні недоліки [20].

Водночас низка держав і провідних університетів вийшли з Болонського "єдиного освітнього простору" і замислюються над реалізацією чергової реформи вищої школи згідно з новою, Лісабонською угодою.

Нове покоління "дітей-індіго" не вміє і не прагне самостійно отримувати та систематизувати знання: вони переконані, що пошукові системи комп'ютера здатні відповісти на будь-яке питання. Проте теза про те, що "в Google є все", глибоко помилкова. Інформація, зібрана в Мережі, – це старі, засвоєні знання людства. Інтернет розвивається лише екстенсивно, через нові поповнення інформацією, що вже комусь відома. Навичок наукового пошуку комп'ютер не дає, методики отримання дійсно нових знань шляхом аналізу, узагальнення, експерименту також. Зростає генерація людей, що не знає, як робити відкриття і як вирішити проблему. Ми не відкидаємо, звичайно, величезну допоміжну та інформативну функцію Всесвітньої мережі, в тому числі, в науковій

систематизації знань та ідей, обміну думками, полегшення доступу до архівів, бібліотек, першоджерел та інших баз даних. Але ці функції саме допоміжні, вторинні, суто технічні і до творчого пошуку відношення не мають.

Покажемо в цьому сенсі є факт досить оперативного реагування на зазначену загрозу політичної еліти і системи освіти Англії: у дитячих садках цієї країни в перелік початкових освітніх дисциплін включена філософія.

Болонська освітня тенденція лише посилює названу проблему: гонитва за накопиченням залікових балів і кредитів – це те ж саме кількісне нарощування здобутої інформації. З університетських аудиторій майже зникли найкорисніші, на нашу думку, дискусійні заняття: диспути, круглі столи, рольові ігри, обговорення рефератів і повідомлень.

Неготовність самостійно приймати рішення, брати на себе відповідальність, оперативно і адекватно реагувати на кризові та стресові ситуації, веде до зміни психіки "людини XXI століття". Молодь виявляється не готовою жити в реальному, а не віртуальному світі. Результат невтішний: загрозливою стає статистика самогубств у молодіжному середовищі, поступово зникає інститут шлюбу, та, як наслідок, дедалі більше дітей виховуються в дисфункціональних сім'ях.

Сьогодні психологи і психіатри звертають увагу на наступні проблеми:

1. Зниження спільного інтелекту в популяції (в той же час спостерігається зростання числа надзвичайно і незвичайно обдарованих індивідів – саме таких ми називаємо "індіго").

2. Зростання числа поведінкових порушень серед дітей і підлітків, причому характер і глибина девіацій носять часто пряму загрозу оточуючим.

3. Підміна у дітей і підлітків реального світу віртуальним (соціальні мережі, комп'ютерні стимулятори, фентезі-світи), що порушує і руйнує навички соціальної взаємодії.

Поступове усунення етичних і моральних кордонів, яке спостерігається в середовищі так званого "золотої мільярда", веде до сурогатних форм соціального об'єднання людей.

В обивателя кінця 70-х – початку 80-х років картина сьогоденного світу викликала б щирий подив і, напевно, захоплення.

Політична еліта низки провідних країн світу, витримуючи курс на всезагальну і всеохоплюючу толерантність, законодавчо забезпечила вільний шлях до так званих "легких" наркотиків, випадкових статевих зв'язків, створення одностатевих сімей, усиновлення такими сім'ями дітей, появи в суспільстві цілих нових страт бісексуалів, трансвеститів, людей, що змінили стать. Автори україн скептично відносяться до спроб пояснити офіційні цифри посиленнями на зміни біологічних і соціальних потреб і духовне розкріпачення людства.

Потреби залишилися тими ж, етичні ж межі істотно трансформувалися. В умовах масованого прищеплення загальної толерантності з боку ЗМІ і системи освіти, жорсткі норми сімейного, релігійного і навіть дворового виховання перетворилися на далекі, правильні, але непотрібні в побуті умовності. І, як наслідок, незважаючи на яскравість і розмаїття сурогатних форм соціоконтактів, людина залишається фактично наодинці з собою, своїми проблемами і комплексами.

3. У недалекому майбутньому, як вважається, людству доведеться зіткнутися з реальною боротьбою за владу зі штучним, комп'ютерним інтелектом.

В одному з інтерв'ю відомий московський професор-фізик С. Капіца відзначив, що вже зараз в Інтернеті, який надзвичайно швидко нарощує свої можливості, тобто розвивається і "вчиться", найбільш потужні домени мають зародки інтелекту, що виник мимоволі. За своєю швидкодією потужні аналітичні комп'ютери серії Діп Сот (подані людству як шахові, але зрозуміло, що вони є також військовими) нещодавно випередили можливості людського мозку. Поки що інтелект людини з такими загрозами може впоратися легко. Крім того, Норберт Вінер в п'ятдесятих роках минулого століття замислив комп'ютер як приблизну копію людського мозку. Він розумів, що це буде лише мозок машини, і безмежні можливості людського абстрактного мислення, замішаного на емоціях, для нього конструктивно і принципово недосяжні. Але Інтернет – це глобальна мережа сотень мільйонів електронних аналогів мозку колосальної сумарної потужності, межі вдосконалення якої поки що навіть не вивчаються і, одного дня народившись, кібержиття, за логікою будь-якого процесу, почне еволюціонувати. Крім того, самі люди "йдуть назустріч" машині, наполегливо шукаючи шляхи до створення штучного інтелекту. Чи вистачить сил у нових поколінь здолати такого роду виклик, використати його собі на користь і досягти співпраці з таким інтелектом, покаже життя та плоди зусиль політичної еліти щодо реалізації практичних кроків щодо поліпшення якісних характеристик нових поколінь людей. При цьому доведеться враховувати і появу нових загроз, як, наприклад, прорив в науці і відкриття нанотехнологій. Наноробот при мікронних розмірах практично "розумний з народження", здатний до відтворення; що на практиці дасть впровадження їх у масове виробництво, ніхто поки виразно сказати не може.

Природно, наведений вище список викликів і загроз неповний, і, на наш погляд, жодна з проблем (крім, можливо, кліматичної) не досягла критичної фази. Проблеми ці актуальні і для України як унікальної в стратегічному відношенні держави, що знаходиться в центрі напруженості векторів Європа – Азія, християнство – іслам, "золотий мільярд" – решта світу, європейсько-американські культурні цінності і орієнтири – досягнення інших цивілізацій [3; 5]. Не варто забувати і про те, що Україна знаходиться на перетині дедалі більш повноводних міграційних потоків [3; 4].

Проаналізувавши завдання політичної та інтелектуальної еліт щодо адекватної відповіді на глобальні виклики нового тисячоліття за тими кроками, які ці еліти роблять для вирішення нових проблем в умовах змінної реальності, **можна зробити такі висновки:**

а) Теоретичний аспект даного комплексу завдань.

1. *Інтелектуальна еліта* до глобальних загроз опинилася значною мірою готова. Парадоксально, але більшість з цих загроз є плодами її власних зусиль.

Активно проводяться дискусії на науково-практичних конференціях та нових спеціалізованих наукових сайтах; розробляються і впроваджуються антикризові концепції (фінансові, освітні, гуманітарні), одна з яких, присвячена боротьбі зі змінами клімату, нещодавно була реалізована політиками у вигляді домовленості 194 країн світу (під егідою ООН) на 20-40 % скоротити викиди парникових газів в атмосферу і створити спеціальний фонд для адаптації людства до змін клімату [19]; відкриті для публікацій спеціально створені наукові журнали і часописи, присвячені проблемам глобалізації, змін клімату, релігійних конфліктів та міжконфесійних протиріч, культурних і ментальних традицій народів і так далі.

Тобто, реакція на загрози адекватна, активна по суті і відповідає ступеню тиску проблеми.

2. *Політична еліта* до нових загроз опинилася значною мірою не готова. Позначається консерватизм і інерційність мислення в прийнятті рішень цієї категорії управлінців.

Досить пригадати для прикладу, що найбільші виробники – США і Китай – досі не підписали Кіотського протоколу про скорочення шкідливих викидів в атмосферу; про те, з якими труднощами проходили політичні рішення про заборону використання фреону в побути, заборону промислового вилуху китів, кризову допомогу з боку Євросоюзу і МВФ навіть власним проблемним членам – Греції, Ірландії, Іспанії, і так далі – список неефективних, хаотичних кроків або взагалі відсутність таких з боку політичної еліти значний.

б) Практичний аспект: кроки і пропозиції.

1. Не варто "рятувати" нове покоління 2000-х через побудову хибної, з нашої точки зору, шкільної і університетської матриці знання, що в підсумку складається з набору формул, дат і розрізаних фактів, методом регулярного масованого тестування. Тест не здатний виявити системні знання, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, тобто глибину освоєння предмету. Навзамін уривчастим, "мозаїчним" поверховим знанням, що засвоюються за тестовою методикою варто запропонувати школяру/студентові максимально розкріпачений дискусійний стиль занять. Лише такий стиль здатен прищепити людині завзятість, навички аргументованого відстоювання позицій і лідерства.

2. Спостерігаючи зростаючий вплив на суспільство аудіовізуальних ресурсів, можливо, варто запропонувати всьому ланцюгу освіти (дошкільник > школяр > студент > аспірант) варіанти аудіо- та відеопідручників, хрестоматій і словників. Адже книга сьогодні молоддю забута, з нашого погляду незаслужено.

3. Констатуючи зсув акценту цивілізаційного розвитку в невиробничу сферу, найбільш важливим завданням політичної і інтелектуальної еліти стає всебічне зміцнення гуманітарного блоку дисциплін: філософії, політології, психології, етики та ін.

Насправді ж у вітчизняних реаліях ми спостерігаємо цілеспрямоване і методичне вихолощення філософської, світоглядної складової з університетської освіти шляхом скорочення кількості і обсягу життєво необхідних предметів. Саме життєво необхідних, бо знання тригонометрії або вміння вирішувати рівняння вищого порядку (при всій повазі до точних наук) ще нікого не врятувало від елементарного стресу, не підказало шляху вирішення особистої проблеми або виходу зі складної життєвої ситуації. А гуманітарні дисципліни учать саме цьому. Крім того, вони прищеплюють людині творчий, яскравий стиль життя, навчають узагальнювати і аналізувати факти, вмінню взаємодіяти з людьми. Перелік можна продовжити, але навряд чи варто. Українські реалії більш сумні та прозаїчні.

4. Варто різко збільшити зусилля в сфері психологічної реабілітації та профілактики абсолютно всіх категорій населення. Прес навколишньої дійсності, перелік персональних і глобальних загроз настільки великий, що весь соціум знаходиться в перманентно стресовому стані. Конфлікти і кризи, що накопичуються десятиліттями, неминуче призводять до зняття напруги через соціальний вибух. Для індивіда така ситуація ще складніша, бо несе за собою втрату здоров'я і самого життя. Давно назріла необхідність масштабного введення в управлінські, виробничі, учбові колективи посад штатних конфліктологів, політологів, психологів, психотерапевтів.

5. Політичній еліті необхідно вчитися багатьом речам: швидкості реакції на загрози і виклики, вмінню управляти кризою і знімати її, здатності налагодити діалог з соціумом, з недержавними і неформальними організаціями, з опозицією. Раціональні думки, жорсткий аналіз, ділові пропозиції часто народжуються саме в цьому середовищі.

6. Владна вертикаль на всіх рівнях – і ієрархічному, і мережевому – просто зобов'язана використовувати експертне середовище і розробників з числа кращої частини інтелектуальної еліти. На практиці ж потенціал ученого співтовариства залишається переважно незатребуваним.

Докладаючи зусиль до виховання і творення покоління 2000-х, ми робимо інвестиції в майбутнє.

Перспективи подальших досліджень вбачаються, передусім, у побудові системного знання про комплексний характер загроз і викликів людству, а також шкали пріоритетних завдань, які стоять перед науковцями та політичною елітою щодо адекватної відповіді на них, шляхів мінімізації пов'язаних з цим ризиків і матеріальних втрат.

Економічна наука, соціологія, політологія, релігієзнавство, психологія, логістика, кліматологія та інші прикладні дисципліни, кожна у своїй площині, можуть і повинні в максимально стислі терміни накопичити достатній масив інформації про характер, гостроту, динаміку та можливі наслідки загроз та викликів, що нині постали перед людством. Своє вагоме слово повинна сказати філософія – в частині узагальнення отриманих колегами емпіричних результатів, аналізу поданих ними висновків, розстановці пріоритетів, тактичних і стратегічних завдань.

Важливо при цьому налагодити тісний зворотній зв'язок між наукою та політичною елітою, в руках якої сконцентровані ресурси для реалізації запропонованого науковцями комплексу заходів. Таким чином, забезпечивши єдність теорії та практики, людство, на нашу думку, цілком в змозі відповісти на будь-який виклик чи глобальну загрозу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Пахомов Ю. Украина и вызовы глобализации [Електронний ресурс] / Юрий Пахомов. – [Режим доступу] : <http://www.day.kiev.ua/82520/>.
2. Зеркалов Д. В. Мировая энергетика : [хрестоматия] / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2009. – 174 с.
3. Горбулин В. Украинская политика национальной безопасности Украины : актуальные вызовы – адекватные ответы [Електронний ресурс] / В. Горбулин. – Режим доступу : http://republic.com.ua/politics.php?id_show=10005.
4. Маломуж Н. О. Стратегии преодоления угроз национальной безопасности Украины в начале XXI века [Електронний ресурс] / Н. О. Маломуж. – Режим доступу : http://www.ua-today.com/modules/myarticles/article_storyid_27827.html.
5. Дергачев В. А. Глобалистика / В. А. Дергачев. – М. : Юнити-Дана, 2005. – 303 с.
6. Богданова А. И. Противодействие новым вызовам и угрозам безопасности в рамках Шанхайской организации сотрудничества (ШОС) [Електронний ресурс] / А. И. Богданова. – Режим доступу : <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/34236>.
7. Малашенко А. Этнические и региональные конфликты в Евразии. Кн. 1 / А. Малашенко – М : Весь мир, 1997. – 456 с.
8. Иванов И. С. Внешняя политика России в эпоху глобализации : статьи и выступления / И. С. Иванов. – М., ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 415 с.
9. Кузнецов В. Н. Социология разворачивающейся глобальной структурной гуманитарной революции XXI века : геокультурный аспект / В. Н. Кузнецов // НАВИГУТ. – 2006. – № 2. – С. 83–91.
10. Гараев Р. Г. Новые вызовы и угрозы национальной безопасности России в XXI веке : дис. ... канд. полит. наук / Р. Г. Гараев. – Москва, 2006. – 165 с. – (РГБ ОД, 61:06 – 23/202).
11. Чуев Д. А. Национальная безопасность России : глобальные вызовы и исчерпание ресурса экспортно-сырьевой модели экономики страны / Д. А. Чуев // "Национальные интересы : приоритеты и безопасность". – 2010. – № 8 (65). – С. 15–16.
12. Кортунов С. В. Мировая политика : [учебное пособие] / С. В. Кортунов. – М., ГУ-ВШЭ, 2007. – 162 с.
13. Бжезинский З. Великая шахматная доска / Збигнев Бжезинский. – М. : Международные отношения, 1999. – 254 с.
14. Спектер М. Глобальное потепление – вызов 21-го века [Електронний ресурс] / Майкл Спектер. – Режим доступу : http://www.newchemistry.ru/letter.php?n_id=6667.
15. Dini Djalal. Asia's Intelligence Gap / Djalal Dini // Foreign Policy. – 2003. – March-April – P. 84.
16. Немчинов В. М. Доклад : Устойчивый диалог между людьми разных культур [Електронний ресурс] / В. М. Немчинов. – Режим доступу : <http://www.roman.by/r-2599.html>.
17. Радухин Ю. Национальная идентичность и вызовы 21 века [Електронний ресурс] / Ю. Радухин. – Режим доступу : <http://h.ua/story/246147/>.
18. Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 57/145 "О реагировании на глобальные угрозы и вызовы" от 16 декабря 2002 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/russian/documen/gadocs/57sess/57res2.htm>.

19. Боднар І, Павлик Л. Природа покаже характер / І. Боднар, Л. Павлик // Експрес № 140 (5520). – 16.12.2010 – 23.12.2010. – 16 с.
20. Мельничук І. А. Аналіз впровадження вимог Болонського протоколу по реформуванню вищої освіти у практику викладання гуманітарних дисциплін // Проблеми розвитку освіти у вищих навчальних закладах і філософські засади їх розв'язання : матеріали круглого столу / І. А. Мельничук. – Харків : ХГТІ, 2010. – С. 255–262.

Матеріал надійшов до редакції 16.11. 2010 р.

И. А. Мельничук, Е. Ю. Мельничук. Роль и психологическая готовность политической и интеллектуальной элиты в условиях меняющейся реальности, которая изменяется: адекватный ответ на глобальные угрозы и вызовы XXI века.

Статья посвящена адекватному ответу со стороны политической и интеллектуальной элиты на новые угрозы и вызовы, которые ожидают человечество в XXI ст. Анализируется ряд новых вызовов, что, по мнению авторов, появляются сегодня перед миром в целом и Украиной, в частности. Предлагаются возможные пути решения наиболее острых проблем, в том числе и в сфере образования и воспитания новых поколений.

I. A. Melnichuk, O. Y. Melnichuk. Role and Psychological Readiness of Political and Intellectual Elites in the Conditions of Changing Reality: Adequate Answer for the Global Threats and Calls of the XXI Century.

The article is devoted to the adequate answer from the side of political and intellectual elites on the new threats and calls which expect humanity in the XXI century. The row of new calls, as authors consider, appearing today in the world in the whole and in Ukraine in particular is analyzed. The possible ways of decision of the sharpest problems are offered, including the sphere of education and training of new generations.